

Biblioteca ASTRA,
Corpul B

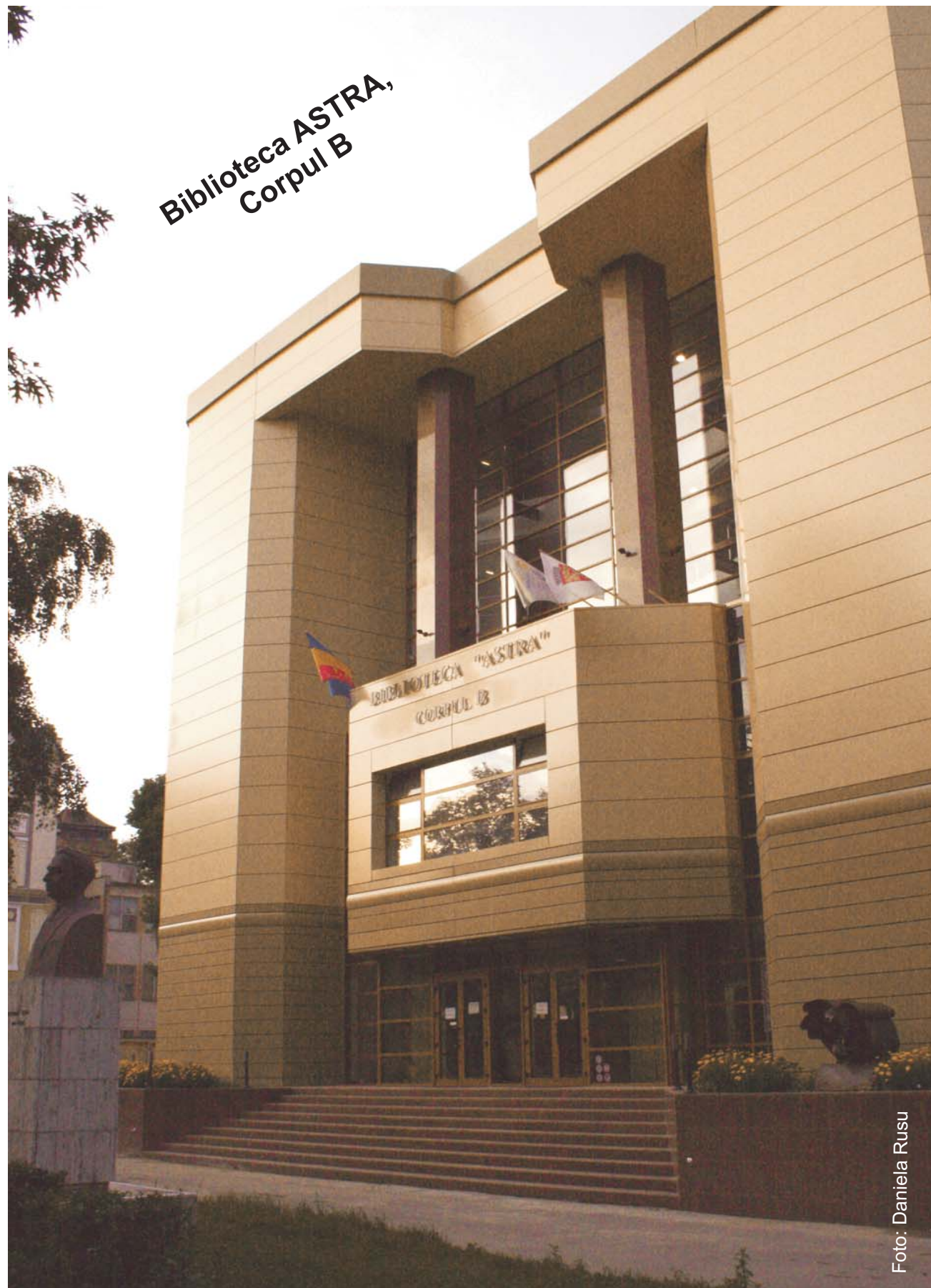
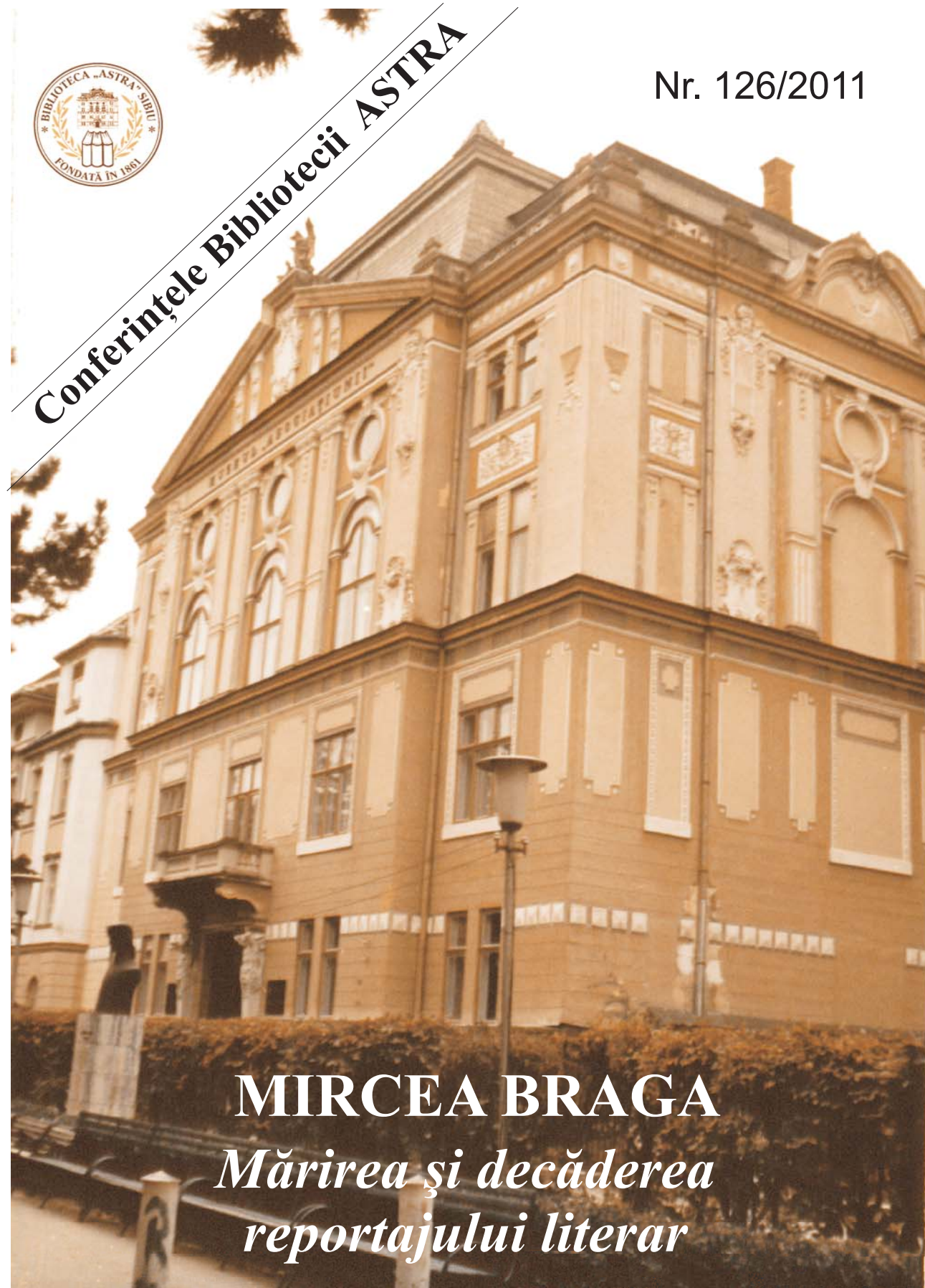

Foto: Daniela Rusu

Conferințele Bibliotecii ASTRA

Nr. 126/2011

MIRCEA BRAGA
*Mărirea și decăderea
reportajului literar*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Conferințele Bibliotecii ASTRA:
MIRCEA BRAGA: *Măria și decăderea reportajului literar*

Coordonatorul colecției: **Onuc Nemeș-Vintilă**
Tehnoredactare computerizată: Daniela **Rusu**
Grafică copertă: Daniela **Rusu**
Lucrare realizată la tipografia Bibliotecii ASTRA
Tiraj: 30 exemplare

*Versiunea în format electronic a conferinței se află la Biblioteca ASTRA,
Compartimentul Colecții Speciale*

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ ASTRA SIBIU

Str. George Barițiu, nr. 5/7
550178 Sibiu/România

Tel: +40 269 210551
Fax: +40 269 215775
Internet: www.bjastrasibiu.ro
E-mail.: bjastrasibiu@yahoo.com

ISSN: **1843 - 4754**

Mircea Braga
n. 1938

Date bio-bibliografice

Născut la Sibiu, în 27 august 1938. Absolvent, în 1960, al Facultății de Filologie din cadrul Universității “Babeș-Bolyai” din Cluj. Stabilizat în urma repartiției la Baia Mare, a fost: profesor și director adjunct la Școala generală nr. 5, redactor și șeful secției culturale a ziarului regional, instructor cu probleme de artă profesionistă, director al Teatrului dramatic. Stabilizat la Sibiu în anul 1970, a fost directorul Teatrului de stat, președinte al Comitetului pentru cultură al județului Sibiu, redactor la Revista “Transilvania”, președinte al Casei de Presă și Editură “Transpres” și director al Editurii “Imago”. Din 1993 – profesor universitar la Universitatea “1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, conducător de doctorat. Director al Centrului de Cercetare a Imaginarului “Speculum” din cadrul aceleiași universități.

Doctor în filologie al Universității “Babeș-Bolyai” din anul 1984, în urma susținerii tezei “V. Voiculescu. Studiu critic”.

Membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Asociației Naționale de Literatură Comparată.

A publicat 22 de volume de estetică, critică și istoriei literară, a îngrijit și prefațat 33 de ediții din opere ale unor scriitori români și străini, a participat cu studii la diferite volume colective, a semnat peste 1.500 de studii în presa din țară și străinătate.

A obținut Premiul de critică și istoriei literară al Uniunii Scriitorilor, Filiala Sibiu, pentru vol. *Istoria literară ca pretext* în anul 1982, iar în 2006 Premiul *Opera omnia*.

Volume apărute: *Spectacolul de teatru și realizatorii lui*, Baia Mare, 1970 (în colaborare cu Marius Popescu); *Sincronism și tradiție*, Cluj, Ed. Dacia, 1972; *Conjuncturi și permanențe*, Cluj, Ed. Dacia, 1976; *Destinul unor structuri literare*, Cluj, Ed. Dacia, 1979; *Istoria literară ca pretext*, Cluj, Ed. Dacia, 1982; *V. Voiculescu în orizontul tradiționalismului*, București, Ed. Minerva, 1984; *Când sensul acoperă semnul*, București, Ed. Eminescu, 1985; *Recursul la tradiție*, Cluj, Ed. Dacia, 1987; *Pe pragul criticii*, Sibiu, Ed. Transpres, 1992; *Decupaje în sens*, Sibiu, Ed. Imago, 1997; *Cultura - o utopie asumată?*, Sibiu, Ed. Imago, 2000; *Epoca marilor clasici*, serie de 8 fascicole, Sibiu, Ed. Imago, 2001; *Epoca marilor clasici*, curs universitar, Alba Iulia, Ed. Univ. "1 Dec. 1918", 2001; *Critică și poetică literară*, serie de 10 fascicole, Sibiu, Ed. Imago, 2002; *Istoria literaturii române*, curs universitar, Alba Iulia, Ed. Univ. "1 Dec. 1918", 2002; *V. Voiculescu*, curs universitar, Alba Iulia, Ed. Univ. "1 Dec. 1918", 2002; *Teorie și metodă*, Sibiu, Ed. Imago, 2002; *Replieri interpretative*, Sibiu, Ed. Imago, 2003; *Sociologia literaturii*, Sibiu, Ed. Imago, 2003; *Dincolo de binele și răul culturii (Fr. Nietzsche)*, vol. 1, Sibiu, Ed. Imago, 2006; *Incursiuni în imaginar. Comentarii și interpretări* (în colaborare cu Gabriela Chiciudean), Sibiu, Ed. Imago, 2007; *Ideologia "Junimii"* (coordonare și studiu introductiv; în colaborare cu G. Chiciudean și A. M. Gherman), București, Ed. Academiei Române, 2007.

Din această serie au apărut conferințele:

Octavian Paler	<i>Autoportret într-o oglindă spartă .....</i>	1
Constantin Noica	<i>Eminescu – omul deplin al culturii românești .....</i>	2
Horia Bernea	<i>Evocat de: Andrei Pleșu, Sabin Adrian Luca, Ion Onuc Nemeș .....</i>	3
Rodica Braga	<i>Anul 2000. Simple exerciții de sinceritate .....</i>	4
Mircea Braga	<i>Întoarcerea ex- librisului .....</i>	5
Ion Agârbiceanu	<i>Către un nou ideal – 1931 – .....</i>	6
Ion Agârbiceanu	<i>Necesitatea din care a răsărit <<ASTRA>> .....</i>	7
Inaugurarea Bibliotecii ASTRA, Corpul B, 1 ianuarie 2007		8
Pr. acad. Mircea Păcurariu	<i>– Mitropolitul Andrei Șaguna – 200 de ani de la naștere .....</i>	9
Ioan Lupaș	<i>Viața și activitatea lui Gheorghe Barițiu .....</i>	10
Victor V. Grecu	<i>Dreptul limbii .....</i>	11
Antonie Plămădeală	<i>A plecat și Constantin Noica .....</i>	12
Giovanni Ruggeri	<i>Muzeul de Icoane pe Sticlă din Sibiel .....</i>	13
Dorli Blaga	<i>În ciuda vremurilor de atunci, viața lui Blaga la Sibiu a fost frumoasă și luminoasă .....</i>	14

Octavian Goga	<i>La groapa lui Șaguna</i>	15
George Banu	<i>Actorul european</i>	16
Rita Amedick	<i>Podoabe pentru o sfântă a săracilor</i>	17
Basarab Nicolescu	<i>Întrebări esențiale despre univers</i>	18
Vasile Goldiș	<i>La mutarea bustului lui G. Barițiu în fața Muzeului Asociațiunii</i>	19
Eugen Simion	<i>Constantin Noica – arhitectura ființei</i>	20
Jan Urban Jarnik	<i>Un prieten sincer al poporului nostru</i>	21
Al. Dima	<i>George Coșbuc în Sibiu</i>	22
Octavian Goga	<i>Țăranul în literatura noastră poetică</i>	23
Răzvan Codrescu	<i>Doctorul Nicolae C. Paulescu sau Știința lui Scio Deum esse</i>	24
Victor V. Grecu	<i>Identitate. Unitate. Integrare – în spectrul globalizării</i>	25
Remus Rizescu	<i>Compozitorul slovac Jan Levoslav Bella și Sibiul</i>	26
Teodor Ardelean	<i>Limba înainte de toate și în toate</i>	27
Andrei Șaguna	<i>Românii s-au zbatut mai mult pentru limbă decât pentru viață</i>	28
Andrei Bârseanu	<i>Asociațiunea nu va face literatură și știință, ci numai va sprijini literatura și știința</i>	29
Iuliu Moldovan	<i>Problema Munților Apuseni</i>	30

Ion Duma	<i>Eminescu și românii din Ungaria</i>	31
Vasile Ladislau Pop	<i>„Luptele politice nu numai că ne-au răpit timpul, dar au înstrăinat frați de către frați”</i>	32
Vasile Ladislau Pop	<i>“Numai lumina, numai cultura ne poate mântui: cultura și lumina trebuie să ne dea putere în brațe, ca să ne știm apăra viața, și minte și înțelepciune spre a ne ști conserva și înmulți cele trebuincioase întru susținerea vieții”</i>	33
Vasile Ladislau Pop	<i>«(...)În loc de a trage unii într-o parte, alții în alta, în loc de a lucra unii spre stricarea și slăbirea altora ca să ne ridicam persoanele noastre (...)»</i>	34
Sebastian Stanca	<i>Pastelele lui Alecsandri</i>	35
Andrei Bârseanu	<i>„Oamenii mari se cunosc după seriozitatea cu care tratează chiar și lucrurile mici”</i>	36
Andrei Șaguna	<i>„Suntem fiii unei patrii umane, culte și constituționale”</i>	37
George Barițiu, Iacob Bologa	<i>“Nici unu poporu care nu cultiva artile si industri’a, nu are dreptu a se numerá între poporale civilisate”</i>	38
Acad. Radu P. Voinea	<i>Asociațiunea a avut un rol important în realizarea unității spirituale și naționale a tuturor românilor</i>	39
Vasile Ladislau Pop	<i>„Asociatiunea nutrește și conservă spiritul național, cultivă și conservă limba și prin aceasta existența națională”</i>	40

Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Înființarea unei școli române de fete în Sibiu .....</i>	41
Iacob Bologa	<i>Numai dezvoltarea facultăților spirituale, numai luminarea minții, numai cultura cea adevărată, norocesc, fericesc pe om, va noroci și va ferici pe poporul român .....</i>	42
Iacob Bologa, dr. D. P. Barcianu	<i>Asociațiunea pentru înaintarea în cultură a femeii române .....</i>	43
Iacob Bologa	<i>Poporul român singur prin cultură poate să se înalțe la acea vază și demnitate care l-ar putea mântui de nenumăratele rele ce-l apasă .....</i>	44
Iacob Bologa	<i>Asociațiunea este de nespus folos nu numai pentru români ci și pentru popoarele conlocuitoare .....</i>	45
George Barițiu	<i>Raport general asupra stării Asociațiunii, 1889 ...</i>	46
Antonie Plămădeală	<i>Darul Asociațiunii către poporul român .....</i>	47
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu .....</i>	48
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Cercul Literar de la Sibiu .....</i>	49
Elena Macavei	<i>Rolul Asociațiunii ASTRA în emanciparea femeii și educația copiilor .....</i>	50
Ioan Mariș	<i>Lucian Blaga și Emil Cioran (între afinitățile afective și refuzurile selective) .....</i>	51
Ștefan Pascu	<i>Rolul național-cultural al ASTREI .....</i>	52

Andrei Șaguna	<i>Munca este onoarea și reputația cea mai mare a omului .....</i>	53
Timotei Cipariu	<i>Școlile elementare sunt fundamentul culturii naționale și a literaturii naționale .....</i>	54
Timotei Cipariu	<i>Două gimnazii pentru înaintarea culturii naționale la Năsăud și Blaj .....</i>	55
Timotei Cipariu	<i>Cauzele naționale, prin bărbați energici, capabili de orice sacrificiu .....</i>	56
Cristofor I. Simionescu	<i>Astra și Țările Române .....</i>	57
Mihai Sofronie	<i>Vasile Stroescu, un filantrop aproape uitat .....</i>	58
Matei Pamfil	<i>Andrei Bârseanu și Asociațiunea .....</i>	59
Matei Pamfil	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna și Asociațiunea .....</i>	60
Elena Macavei	<i>Călătorie în China .....</i>	61
Elena Macavei	<i>Glume, anecdote în publicațiile ASTREI .....</i>	62
Caius Iacob	<i>Matematica românească de la Gheorghe Lazăr la Traian Lalescu .....</i>	63
Nicolae Nicoară-Horia	<i>Schiță de portret - Atanasie Marian Marienescu – .....</i>	64
Tatiana Benchea	<i>Creativitatea, izvor de energie .....</i>	65
Sergiu Găbureac	<i>Crizele și biblioteca publică .....</i>	66

Mihai Racovițan	<i>Sibiul în anul evenimentelor decisive – 1918 .....</i>	67
Mihai Racovițan	<i>Rosturile Sibiului în revoluția română din Transilvania de la 1848-1849 .....</i>	68
Antonie Plămădeală	<i>ASTRA – Ctitorii și ctitoriile ei .....</i>	69
Vasile Avram	<i>Sensuri bipolare în poezia lui Blaga .....</i>	70
Vasile Avram	<i>Ritual pentru Noica .....</i>	71
Vasile Avram	<i>Codul Eminescu .....</i>	72
Vasile Avram	<i>Modelul Cioran .....</i>	73
George Barițiu	<i>Unul din scopurile principale ale școlilor de fete este să împuțineze urmările triste ale blestemului care se numește lux, vanitate omenească, dacă nu le poate paraliza cu totul .....</i>	74
George Barițiu	<i>Meritul Asociațiunii constă în admirabila sa influență morală care o pătrunde în toate fibrele poporului nostru .....</i>	75
Diana Câmpan	<i>Constantin Noica – restituiri .....</i>	76
Diana Câmpan	<i>Aventura adevărului fără de sfârșit în cultură; Cultura – o utopie asumată .....</i>	77
Alexandru Dobre	<i>Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român și Societatea Academică Română .....</i>	78
Valer Hossu	<i>Episcopul Dr. Iuliu Hossu – Trăirea în jurământul pentru sionul românesc .....</i>	79

Cornel Lungu	<i>Momente ale participării Sibiului la Revoluția din 1848-1849 în Transilvania. Locul și rolul Comitetului Națiunii Române .....</i>	80
Cornel Lungu	<i>Din legăturile “ASTREI” cu societăți academice și culturale române și străine 1861-1914 .....</i>	81
Cornel Lungu	<i>Pașii poetului în cetate .....</i>	82
Ovidiu Hurduzeu	<i>Capitalismul cu conștiință și economia participativă .....</i>	83
Ion Bianu	<i>August Treboniu Laurian .....</i>	84
Ilie Moise	<i>Ilie Dăianu și spiritul Blajului .....</i>	85
Cornel Lungu	<i>Petiția Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite ale Americii de Nord către președintele Woodrow Wilson .....</i>	86
Alexiu Tatu	<i>Mihai Viteazul în documentele Serviciului Județean Sibiu al Arhivelor Naționale .....</i>	87
Bianca Karda	<i>Odiseea plecării unor români ardeleni din județul Sibiu în America (1900-1914) reflectată în presa transilvăneană a vremii .....</i>	88
Eugenia Crișan	<i>Generalul francez Berthelot și România .....</i>	89
George Barițiu	<i>Adunarea generală a XXX-a a Asociațiunii Transilvane .....</i>	90
Constantin Cubleșan	<i>Mihai Eminescu – Ciclul schillerian .....</i>	91
Constantin Cubleșan	<i>Ion Pop Reteganul – Folclorist și publicist .....</i>	92

Constantin Cubleşan	<i>Ioan Slavici – portret în oglinda timpului .....</i>	93
Mircea Braga	<i>Însemnări despre multiculturalitate .....</i>	94
Marius Laurian	<i>August Treboniu Laurian .....</i>	95
Keresztes Coloman Stefan, Eugenia Simona Keresztes	<i>Genii ale matematicii la Sibiu: Farkas Bolyai și János Bolyai.....</i>	96
Alexandru Sterca- Şuluţiu	<i>Nu este sub sóre natiune, care cu mai mare ardóre a animei sê-sí iubésca patrià sí vetr'a strabuniloru sei, cá Românulu .....</i>	97
Ioan Lupaş	<i>Înfiinţarea „Asociaţiunii“ și conducătorii ei .....</i>	98
Iosif Sterca Şuluţiu	<i>Discursul ținut la inaugurarea Muzeului istoric și etnografic și la deschiderea Expoziţiei, în 19 August st. N. 1905 .....</i>	99
Ion Onuc Nemeş- Vintilă	<i>Bibliotecile publice din Olanda și misiunea lor: „Să facem o comunitate mai bună” .....</i>	100
Virgiliu Florea	<i>Anton Pann în reeditarea-model lui M. Gaster (1936) .....</i>	101
Horst Ernst Klusch	<i>Pe urmele strămoşilor habani .....</i>	102
Ion Agârbiceanu	<i>Raportul Secretariatului general al Secţiunilor literare-ştiinţifice ale „Astrei” dela 6 Iunie 1932 – 27 Mai 1933 .....</i>	103

Liliana Popa	<i>Oameni și cărți în Sibiul de altădată .....</i>	104
Vasile Crișan	<i>Protecția patrimoniului cultural sibian. Istorie și actualitate .....</i>	105
George Barițiu	<i>Din istoria Asociațiunii (1861-1888) .....</i>	106
George Barițiu	<i>Raportul Asociațiunii după 31 ani .....</i>	107
Werner Schaal	<i>Noua Bibliotecă Universitară a Universității „Lucian Blaga” – Die neue Universitätsbibliothek der Lucian-Blaga-Universität .....</i>	108
Harion Pușcariu	<i>Cuvântulă Presidială la deschiderea adunărei generale a Asociațiunei transilvane, ținute la 10/22 și 11/23 Octobrie a. c. în Năseudă .....</i>	109
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Constantin Noica .....</i>	110
Marin Diaconu	<i>Emil Cioran și Nicolae Tatu .....</i>	111
Vasile Grajdian	<i>Preotul muzician Gheorghe Șoima .....</i>	112
Matei Pamfil	<i>Gustav Weigand și Asociațiunea .....</i>	113
Paul Brusanowski	<i>Mitropolitul Andrei Șaguna – o viață de sfințenie</i>	114
Paul Brusanowski	<i>Concepția canonică a mitropolitului Andrei Șaguna privind organizarea Ortodoxiei ecumenice și a poziției Mitropoliei românești din Transilvania și Ungaria .....</i>	115
Liliana Moldovan	<i>Deschideri antropologice în opera lui Emil Cioran .....</i>	116

Alexiu Tatu	<i>Arhivele Statului din Cluj în refugiu la Sibiu. Documente de arhivă .....</i>	117
Mariana S.Țăranu	<i>Degradarea sistemului de învățământ, mass- media și persecuțiile religioase din Moldova de la est de Prut în timpul primei ocupații sovietice (1940-1941) .....</i>	118
Rodica Braga	<i>Despre condiția femeii –scriitor .....</i>	119
C. George Săndulescu	<i>Atitudinea Noica .....</i>	120
	<i>Școala civilă de fete cu internat .....</i>	121
Elena Macavei	<i>Însemnări de călătorie în Scandinavia .....</i>	122
Corina Turcu	<i>Stil și gândire la Augustin Buzura .....</i>	123
Nicolae Balotă	<i>Cercul câinilor muzicanți .....</i>	124
Ion Taloș	<i>Franz Obert - cel mai de seamă etnolog ardelean din deceniul al șaselea al secolului al XIX-lea .....</i>	125
Mircea Braga	<i>Mărirea și decăderea reportajului literar .....</i>	126

Mircea Braga

Mărirea și decăderea reportajului literar*

Încercarea de a surprinde, astăzi, specificul unei întreprinderi textuale de felul reportajului pare a se pierde pe un registru metodologic întins și variat, ale cărui repertorii nu facilitează sinteza, ci tocmai dislocarea caracteristicilor. Într-o similară ordine de idei, sociologul Emmanuel Pedler consideră că „*a intersecta mai multe moduri de abordare nu este, de fapt, decît o chestiune de modă*”, fiindcă fiecare direcție privilegiază nu doar o anumite ținută a oficiului cercetării, ci mai ales linii distincte și precis direcționate ale finalizării (vz. *Sociologie de la communication*, 2000; trad. rom. 2001). Și, totuși, chiar dacă – la limită – așa stau lucrurile, cum să înlături, intrînd pe un domeniu cum este cel aici în cauză, sugestii (ca să zicem numai atît) venind dinspre informațional și comunicațional, dinspre teoria „mediilor” și a literaturii, dinspre sociologie (cu diferitele ei segmente specializate), apoi antropologie, istoria culturii și chiar lingvistică sau semiologie? Alunecările vor fi inevitabile, cum la fel de inevitabil se va instala privilegierea unei anumite finalizări; bunăoară, chiar un simplu demers de evidențiere a interferențelor între reportaj și literatură denunță, dintru început, o mișcare a specificităților pe două planuri, subîntinsă apoi, prin logica internă a faptelor, și pe alte planșe. Problema nu mai este, așadar, în cazul de față, una a specializării, ci a presiunii determinării obiectuale.

---

* Conferință susținută în ziua de 11 ianuarie 2011

8..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

E de sesizat că doar două momente bine delimitate din istoria culturii noastre au fost faste în ordinea interogațiilor cu privire la particularitățile structurale ale unei specii aparținând cu precădere gazetăriei. Primul dintre acestea, situat în interbelic, a orientat teoretizarea spre justificarea estetică, pe de o parte sub presiunea vehemenței acelei linii a avangardei aflate manifest în ofensivă împotriva spiritului mic-burghez și, pe de altă parte, a tendinței mai generale de a modela realitatea sub semnul “autenticității”, marcă a unei părți a prozei epocii. Vorbim, așadar, de un climat care, beneficiind și de prezența câtorva condeie de excepție – e cazul, îndeosebi, al lui Geo Bogza și F. Brunea-Fox –, a favorizat încercarea de a semna actul de apartenență a reportajului și (sau mai ales) la literatură.

Supus, însă, mult prea apăsător principiului “autenticității”, criteriul s-a vădit fragil estetic, condiționarea rămânând legată doar de o anume practică în interiorul relației, complexe și dinamice, realitate/literatură. O argumentare *à rebours* în acest sens (dacă privim situația detașată de cotidianul în cauză) se va produce în cel de al doilea moment de supunere a reportajului unei susținute dezbateri teoretice: cel din perioada 1950-1970. De data aceasta, aparența estetică primea argumentul ideologicului: “realismul-socialist” își proclamase adeziunea, ca principiu major, la “noua” realitate social-politică și, totodată, își subsuma calitatea de oglindă a acesteia. Prin forța “naturală” a lucrurilor, însă, translările nu puteau deveni operaționale decât apelând la modelările constructului utopic, statuat ca “romantism revoluționar”: realul reflectat (sintagmă traducând o normă a epocii) era doar realul dorit politic (și folosim cuvântul “dorit” deși, în context propagandistic, s-ar impune nuanțări). Ca atare, cultivarea reportajului devenise, pentru comunitatea literară, o obligație majoră deopotrivă politică și estetică. Altfel spus – reportajul aparținea literaturii; mai rămânea doar de demonstrat aceasta; ceea ce nu se va

realiza (sau nu se va încerca) doar prin numărul mare de reportaje publicate, în presa culturală dar și în volume, prin prezența deosebit de activă a “scriitorului-reporter” (activitate bine susținută material), dar și prin frecvente comentarii critice, organizate sau nu ca dezbateri cu funcție analitică dar, mai ales, normativă. Și nu era doar cazul reportajului; sub specia mai largă a teoriei comunicării, se cuvenea interogată și statutul altor formule literare, “verificându-se” în primul rând rezonanța ideologică: era cazul însemnărilor de călătorie, al memoriilor și jurnalelor, al scrierilor zise “autobiografice”, al unor texte cu caracter istoric, al discursurilor (oratoria), al biografiei romanțate, al pamfletului și chiar al literaturii de anticipație. Departe de a fi inocente, demersurile vizau o dublă țintă: într-o parte, relevarea antecedentelor și a filiațiilor adîncea impresia de legitimitate formală și structurală și, într-altă parte, se apela la prestigiul “comunicării artiste” și, implicit, se ridica în grad calitatea textelor avute în vedere. Expresia ușor necanonică, dar în fond “corectă politic” (e paradoxul multor scrieri ale timpului), este volumul *Literatura de frontieră* al lui Silviu Iosifescu, apărut în 1969. De ce literatură de frontieră? Fiindcă, avînd în umbră principiile esteticii interbelice, precum și tendințele literaturii europene (și nu numai) postbelice, critica literară cenzura întrucîtva ceea ce ideologicul (criteriu unic, ultimă instanță valorizatoare) instaurase ca program estetic. Totodată, în cazul de față (și numai în cel de față...) , frontierele puteau fi mai ușor trecute.

În limitele teoretizărilor actuale, orice text codifică informații și este destinat comunicării, contextul primar este dat prin semioză, iar receptarea nu poate face abstracție de un cod colorat psihologic. Să mai adăugăm că – prin comunicare – ne aflăm în câmpul sociologiei, iar prin specificitate în cel al teoriei media, al teoriei istoriei, al teoriei literaturii ș.a.m.d. În total, disoluția

10..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

conceptelor, apoi a speciilor și chiar a genurilor este nu doar consecința “gîndirii slabe”, teoretizate de Vattimo, ci vizibil a necesității echilibrării practicilor, din moment ce interferențele nu mai pot fi privite ca accidentale, dar ca inevitabile. Ciudata alianță dintre cultură și comunicare, prin care se permite înțelegerea domeniului ca elaborare de funcții bine delimitabile și, totuși, indisolubil legate, subliniată de Jean Caune (vz. *Culture et communication*, 1995), pare a bloca excesul tehnicist, marcant pe o anume direcție a comunicaționalului: pentru sociologul Louis Quéré, de pildă, supralicitarea importanței informației (“*totul e informație*”, comunicarea e *exclusiv* schimb de informații etc.) trimite înspre un mecanicism mult prea simplificator, inexact în ultimă instanță. În *Des miroirs équivoques* (1992), el subliniază faptul că teoria informației nu este în măsură, singură, a cuprinde comunicarea în ansamblul ei și, mai ales, cu toate formele sale, întrucît nu este vorba doar de o realitate strict materială, avînd nu puține componente “inefabile”, exercitîndu-se în consecință pe registre diversificate și variabile. Semnificativ, disocierea reportaj/literatură, în accepție originară, devine explicită: dacă “*a comunica înseamnă a analiza o situație și a produce indici intenționali cu scopul de a transmite această analiză unei persoane care nu cunoaște respectiva situație*” (ceea ce ne plasează, aplicat, în cîmpul media), pentru literatură condiția manifestării “*interinfluenței cunoștințelor umane a emițătorului și receptorilor este cea care contează, nu faptul că există informații*” (Emmanuel Pedler).

Ne aflăm, cu acestea, în plină paradigmă a comunicării, așa cum a formulat-o Jürgen Habermas căutînd un substitut pentru proiectul kantian al fundamentului unic. Pentru filozoful german, atunci cînd acceptăm ideea prezenței în artă a unei multitudini de forme simbolice și, concomitent, cea a singularității identităților individuale și colective – conștientizăm totodată

pluralitatea epistemică în fața obiectului comunicării. Iar cum acesta vehiculează o viziune asupra lumii și a sinelui și o măsură anume a înțelegerii respectivului orizont, recunoaștem prezența intersubiectivității ca pe un soi de pluralism interpretativ care tinde spre descentrarea ego-ului și a eului etnocentric. Dezvoltările din *Warheit und Rechtfertigung. Philosophische Aufsätze* (1999), sintetizate ulterior în mai multe prelegeri, au cunoscut accente mai apăsate poate și ca adecvare... a “justificării”. Poate de aceea e prea mult spus că limba e singurul mediu intersubiectiv care materializează semnificațiile, ele neaparținînd subiectului. Și aceasta cînd, în interpretare și justificare, chiar și în edificarea unui obiect al cunoașterii cum este opera de artă, nu este posibilă “*purificarea cunoașterii omenеști de componentele sale subiective*”, nici “*de medierile sale intersubiective, de interesele sale practice și de ceea ce dă culoare limbajului*”. Adecvată rămîne, credem, teza menționată mai degrabă speciei gazetărești a reportajului datorită canalului mai direct, nedeturnat, de transmitere a informației. Oricum, în finalizarea unei atare comunicări, suntem mult mai aproape de o modelizare a înțelegerii pe principiul că “*stabilirea discursivă a unei pretenții la adevăr conduce la acceptabilitatea rațională, și nu la adevăr*”.

De aceea, rămînînd în zona teoriei comunicării, vom constata că reportajul, în cele două determinări ale sale, forțează o dublă articulare (cum am precizat deja), cea literară neglijînd în emisie/recepție corespondența exactă a sensului. Dacă, într-un caz, mesajul e direct și liniar, deci codificat astfel încît facilitează accesarea “corectă” și imediată, în celălalt caz mesajul e deopotrivă entropic și supraabundent și are valoare aditivă sporită (fiindcă se adaugă la ceva deja știut: “programul” receptării *literare*), avînd așadar un cod de organizare a informației la rîndul lui entropic. În același timp, aici pot să

12..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

apară distorsiuni – mai mici sau mai mari – datorită, însă, nu doar caracteristicilor mesajului, ci și capacității de tratare a acestuia de către receptor. Când se integrează culturii prin filtrul literaturii, deci – altfel spus – când *este* literatură, abordabil sociologic ca triumphi emițător (creator)-mesaj (operă)-receptor (cititor), reportajul își dezvoltă prezența încă o dată într-un registru dublu: ca proces de comunicare și, simultan, ca mod de comunicare. Apropierea de imaginar și de ficțiune nu anulează raportarea sociologică: tratând imaginea ca act de interpretare și re-construcție în temeiul unor indici-amprente artificiali, sociologia lasă loc sugestiei că e vorba de indici “ascunși” în text, provocatori ai unei re-faceri în care entropia deschide drum lipsei de fidelitate, ceea ce nu înseamnă, totuși, negare.

Dincolo de planșa căutării unei specificități în dublu sens, nu putem, însă, înlătura constatarea că reportajul propriu-zis literar este o apariție rară și, accentuat pe măsura distanțării în timp, cu finalitate perturbată: “actualitatea” reportajului literar devine desuetă, se pierde, poate fi anihilată în procesul receptării. Evenimentul este privit mai degrabă ca ficțiune, ceea ce înseamnă că informația e deturnată „cultural”, deplasată către spațiul și modalitatea trăirii. De altfel, procesul afectează aproape în întregul său ceea ce s-a numit „literatură de frontieră”, adâncit fiind până într-atât încât actualitatea se explică prin literatură. Evacuat din prezent, reportajul literar se instalează în regimul cultural al informației, marcând astfel și diferitele deplasări ale mentalului. De aceea, putem vorbi doar cu precauție de antecedente formale, ci îndeosebi de modelizări cu destinație delimitativă. E de amintit, bunăoară, că însuși ficționalul se poate deschide către istorie, așa cum pactul autobiografic (Ph. Lejeune) devine nesemnificativ în raport cu ficționalul. Ca atare, simplele modulații textuale nu mai pot fi suficiente în delimitarea particularizantă a scriiturii, cu atât mai mult cu cât racordul la actualitate, comunicarea

impresiilor imediate, orientarea către banal sau senzațional, supralicitarea scriiturii artiste, finalitatea neutră sau partizană, obiectivitatea sau subiectivismul etc. circulă prin vase comunicante întâlnite atât în reportaj, cât și în cronici, memoriale de călătorie, jurnale sau scrieri de tipul “histoire vecue”. Dar reportajul are o afirmare târzie, o condiționare apărută doar o dată cu dezvoltarea presei scrise și, apoi, a celei audiovizuale. În consecință, tabloul care, formal, pare a constitui o “istorie” a reportajului, indică, de fapt, că specia în discuție preia, reordonează și adaptează tehnici preexistente care vor continua să funcționeze în perimetrele textuale care le-au generat. Dacă prima și esențiala caracteristică a reportajului este relatarea evenimentului trăit, deci participarea nemijlocită la acesta, situația este proprie și anumitor lucrări cu caracter istoric (de la cronicari, îndeosebi la Neculce și Miron Costin, până la comentarii istoriei recente), apoi însemnărilor de călătorie (începând cu Nicolae Milescu și Dinicu Golescu până la, să zicem, Adrian Marino sau Ana Blandiana), lucrărilor de popularizare (de pildă, *Războiul nostru pentru neatârmare* și *Povestea unei coroane de oțel* ale lui Coșbuc), memoriilor și jurnalelor (cu o enumerare fastidioasă și adesea inclasificabilă, dacă ne gândim la Mircea Eliade, la Școala de la Tîrgoviște și până la valul editorial de după 1989), epistolarului (fie și numai cu momentul său de vîrf datorat lui Ion Ghica), chiar eseului (dacă includem aici *Descrierea Moldovei* a lui Dimitrie Cantemir, *Cîntarea Romîniei* a lui Alecu Russo și *Pseudo-cynegeticos* al lui Al. Odobescu) și, în sfîrșit, romanului (de la *În război* al lui Duiliu Zamfirescu, la încercările inițiale ale lui Mircea Eliade, apoi la Max Blecher și din nou la Școala de la Tîrgoviște). Fiindcă, în *Inimi cicatrizate*, e relatată experiența sanatorială de la Berck, G. Călinescu privea textul respectiv – și cu destulă îndreptățire – drept „un reportaj superior”. Vom insista, în consecință,

14..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

asupra acestui moment care părea a credita reportajul și ca factor catalizator al literaturii.

De altfel, ar fi lipsit foarte puțin ca și celelalte „romane” ale lui Max Blecher să primească înfățișarea „concretă” de jurnal sau de epistolar continuu; dincolo de sumare ajustări formale, ar fi rămas de înțeles – prin mecanica psihologiei – și ușoara ecranare a autorului real al textului prin transferul auctorialului către un narator oarecum obiectivat, dar și, în consecința gestului respectiv, dinamica ficțională care a permis aducerea în discuție a nivelului romanului. Totodată, senzația de continuă confuzie între real și imaginar (și să ne menținem deocamdată în limitele termenului de “confuzie”) a facilitat apropierea postmodernității și a “neo-naturalismului” actual de acest tip de proză, trecând, însă, peste luxurianta dezordine naturală a fluxului memoriei și al trăirii. Ceea ce înseamnă că momentul receptării se exprimă, în cazul acestui tip de proză, îndeosebi prin participare, prin racordare la substraturile textuale și mai puțin la expresivitatea imediată a scriiturii. Sub semnul unei atari logistici, ceea ce autenticismul părea a aduce ca fractură prin privilegierea trăirii directe, ostentative, prin acutizarea referențialității auctoriale, prin subscrierea mărturisită la autoritatea faptului trăit – devine, mereu mai accentuat pe măsura îndepărtării în timp de operă, un artificiu, apropiat de dimensiunea unui cod al scriiturii: pierderea inevitabilă a contactului nemijlocit și “natural” cu realitatea, la fel de intimă și imediată, a relației scriitor (om)-operă (depoziție) adâncește senzația prezenței ficțiunii, pornește de la receptarea unui construct unitar și autonom, căruia nu-i sunt, totuși, neglijate antecedentele ridicate pe parcurgerea situațiilor la modul real, pe refracția acestora fizică și morală în sensul propriu al cuvintelor. Față de momentul apariției romanelor lui Max Blecher, acum raportul realitate/ficțiune este basculat în favoarea celui de al doilea termen, inclusiv prin ecranarea

subiectivismului original, cel care a marcat puternic autoreferențialitatea, și transferarea referențialității către eul narat, propriu ficționalului.

Biografismul, ca primă soluție aparent viabilă, s-ar fi deschis înspre aproximație și ar fi creditat textul cu valori incerte, atribuite fără temei; cu alte cuvinte, “jurnalul” lui Blercher ar fi rămas expresiv tot ca... roman. În context, apelul la staza “realismului psihologic” (sintagmă agreată pînă nu de mult) ar fi introdus un fals: autenticismul nu se revendică din realism, nu aderă la trăsăturile – ca să le zicem așa – istorice ale acestuia, ci dezvoltă individualul, trăirea puternic particularizată, așadar unicitatea, într-un câmp în care veridic nu înseamnă și verificabil. Corespondențele psihice sunt aleatorii, negeneralizabile, se extrag din posibil și au marca excepției. Pe o atare canava, proza primește inflexiuni ciudate și paradoxale, trecînd subiectivitatea prin retortele epicului, dezvoltînd o alternanță care și ea întărește ficționalul: cînd subiectivitatea primește masca obiectivității, cînd, invers, obiectivitatea este proiecție a subiectivității. Unele elemente decupate din biografie, trecute în operă printr-o mecanică oarecum indirectă, pot deveni semnificative prin caracterul lor – și forțăm expresia – obiectiv-subiectiv. În planul intim al operei, ele țin, însă, de suportul arhitectural, delimitînd și justificînd anume tensiuni ce particularizează creația avută în vedere. Este cazul, bunăoară, al experienței bolii și a vieții din sanatorii; al mecanismului alteritar dat de evreitatea scriitorului; al legăturilor sale cu mișcarea de avangardă; al atracției pe care a exercitat-o asupra sa (și nu numai) noile tendințe din romanul european, îndeosebi de romanul proustian; de înțelegerea și cultivarea funcției simbolice a oniricului; de anticiparea dimensiunii absurdului; ori de efortul de a descifra problematica morții – adevărat nivel obsesional.

16..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Evident, tensiunile respective se regăsesc și în creația altor scriitori din perioada interbelică; prin actul de de-compunere a constructului romanesc al lui Max Blecher vor fi văzute, însă, ca prinse organic în articularea celor două mari structuri epice – cronotopul, ca spațiu-timp al mișcării semnificațiilor, și categoria actanților, ca planșă a dinamicii trăirii. Dacă tensiunile mai înainte menționate vin din exterioritate, pe canalele subtile ale psihologiei creatorului, locul și durata evenimentelor, precum și personajele prinse în evenimentialul dinafara sau dinlăuntrul lor devin esențiale în desfășurarea universului blecherian. Cronotopul ca atare ni se înfățișează ca unul în continuă și neliniștită mișcare, spațiul se definește ca mereu nesigur, tulburat prin permanenta oscilație între afară și înăuntru, realitatea în care este prins personajul nu apare ca dublă, ci contopind exteriorul și interiorul. În întregul său, el înseamnă exil în anormalitate, fiindcă nici sinele nu se află în normalitate pe nici un plan. Când corpul este perceput ca transparent, lumea însăși pare a se dezintegra, iar în logica simbolului întregul registru trimite la descompunere și la distrucție. Mutațiile în timp ale spațiului urmăresc obsedant această derivă cu sens unic, închiderea devine din ce în ce mai severă: de la spațiul-cavernă al copilăriei la corpul-cavernă al maturității, de la corsetul de ghips la lumea sanatoriului, ambele spații alveolare, de la “viziunea luminată” a corpului la reducăia trăită la amintirea craniului de cal, apoi pînă la simulacrul de realitate oferit de iluzia de viață a cinematografului, de macabru panopticumului ori de caricaturalul bîlciului. E un univers pe care timpul – timp în care visul se continuă în real, în care reveria își pierde din ce în ce mai mult consistența, în care realitatea se pierde în percepții tulburi și se sprijină pe anomalii – îl blochează nu într-un prezent continuu, ci într-un drum monoton cu un capăt previzibil.

Și este un univers straniu cel în care se găsesc aruncate personajele lui Max Blecher, univers ridicat pe inconsistența realului la întâlnire cu imaginarul dezimaginat (după formularea lui Jean Burgos) pe care îl oferă conștiința. Iar, astfel, o realitate pulverizată și amorfă, aflată la incidență cu senzații fracturate și cu halucinații tulburi, nu poate institui decît o lume anarhetică, viețuind așadar într-un spațiu asemănător “spațiului Hilman” din teoria fractalilor, cel cu un număr infinit de dimensiuni, diseminate anarhic prin irepresibilă granularitate și destrămare. Dacă, în acest univers, anarhia poate avea o logică, aceasta nu poate fi alta decît a unei fatale degradări existențiale; cînd trăirea este sinonimă cu morbul descompunerii, atunci eul este adus în condiția de-ființării ca modalitate de acord și de integrare. Se produce, de fapt, osmoza între univers și personaj, ambele reintrate în condiția originală a indistinției, care revine la sfîrșit de ciclu; altfel spus, aceasta e clauza amorfului care guvernează deopotrivă începutul și sfîrșitul prin instaurarea unei organicității în care nici o separație nu este posibilă.

Pentru acest motiv, orice personaj e privit ca reprezentare a conștiinței auctoriale, iar cele două categorii aparent distincte – personajul narator și, respectiv, personajul narat – sunt doar expresii ale dematerializării ființei și, pe această bază, evidențiind structuri izomorfe. Ele aparțin unui spectacol morbid, în care transparența corpului se obține printr-o radiografiere ce preia funcțiile autopsiei, fără a putea desprinde masca de adevărul personajului și fără a putea separa umanul de inuman. La un pas de extincție, personajul se află deja în ea, de-construcția acestuia punînd în lumină faptul că, aflată în situație-limită (realitate de ultimă instanță, ireversibilă), conștiința auctorială are acces la dimensiunea post-realității, dacă putem spune așa. “Irealitatea imediată” în interiorul cărei se află personajul este dată de momentul de-

18..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

ființării care blochează percepția firească, precum și, în egală măsură, acea mecanică stringentă a conștiinței prin care realitatea se declină natural. În acest proces se află și explicația caracterului repetitiv al romanelor lui Max Blecher, faptul că diferențele dintre ele se măsoară în suprafețe, niciodată în substanțe. O situație limită de tipul celei care constituie nucleul romanelor blecheriene implică o trăire-limită, definită prin pulsațiile individuale puternic particularizante. Sau încă: universul lui Blecher și felul de trăire a lui își vor continua o existență textualizată, dar în afara oricărei certitudini de aflat în realitatea comună. Când se află, altfel decât heideggerian, în proximitatea reală a morții, ființa își pierde relativitatea și cazistica “realistă” a trăirii, pentru a deveni excepție.

Dar, în actualitate, proza lui Max Blecher ilustrează totodată convingător procesul de hibridizare a genurilor și speciilor, văzut de Michel Morano ca *negotiation genre*, deci ca posibilitate a opțiunii într-un câmp pluriform. Nu mai sesizăm, acum, o diferență semnificativă în ordinea literaturii între introducerea în text a unui jurnal „inexistent”, imaginat sau a unui real. Nici ținuta de „reportaj”, fie el și „superior”, nu este caracterizantă. Autoreferențialitatea prezintă un interes secundar, utilă fiind doar pentru alimentarea – însă circumspectă și selectivă – a biograficului, transferată astfel vizibil „tehnicii”, organizării scriiturii. Situațiile devin cu atât mai elastice cu cât, între „tehnica reportajului” și autenticitate, aproximăm drept realistă ficțiunea însăși, mai ales când regimul autenticității își supune în bună parte proza zilelor noastre, evoluată încă din postmodernitate către faptul divers și senzational, confiscat printr-un demers neonaturalist în formula decupajului premeditat. E cazul, bunăoară, al textelor (literare!) care cultivă informația simplă, directă, vag prelucrată, comprimând evenimentialul la dimensiunea „schemei” pînă aproape de retorica de dicționar și, astfel, concentrarea „fizică”

a textului supradimensionează informaționalul și anemiează ficționalul (vz. proza lui Serghei Dovlatov, de pildă). Iar din tablou nu poate lipsi faptul că, în felul acesta, criza de timp a receptorului e contracarată prin „eficiența” comunicativă a paginii scrise.

Înțelegem de aici că evenimentul trăit poate primi, în text, un dublu accent, la fel de eficient aglutinat, compactat prin osmoză, cât și disociat, deci avînd relief unic. Cu alte cuvinte, evenimentul poate deveni esențial, exterioritatea fiind cea comunicată ca prioritate, sau trăirea poate fi substanță preponderent comunicabilă. Paradoxal, ruptura nu implică pe nici un plan un proces de invalidare, cel puțin nu în literatură. Și, totuși, în reportaj tocmai înlăturarea ei, așadar sudura între eveniment și trăire, între exterioritate și interioritate a creditat momentul “clasic” al reportajului, cel purtînd marca Geo Bogza și F. Brunea-Fox. Este unica situație în care reportajul atinge punctul de sus al interferenței cu literatura, intrînd de fapt în zona acesteia: nu este vorba de “program”, cu atît mai puțin de rigori “tehnice” ori, dimpotrivă, de elasticitate a formelor, cât, la modul cel mai simplu, de calitatea transunerii realității în textul care devine el însuși realitate. În felul acesta, reportajul – să-i spunem: literar – poate fi înțeles și ca un act de instituire a unei minime distanțe între ficțiune și “fișă a actualității”, îndeosebi o dată cu trecerea timpului.

De altfel, pe măsura acestei tendințe a avut vizibilitate reportajul în perioada comunistă, cînd profilul său nu a fost dat de lucrătorii în media, deci de gazetari, ci în primul rînd de scriitori, pe canavaua politică menționată deja. Convenabilă ideologic, măsura reportajului s-a dovedit superior eficientă în falsificarea datelor realității, adaptînd tonalității ale utopiei sau elementarizînd sugestia mitică a “regatului ceresc” (vz. textele consacrate URSS-ului).

20..... Conferințele Bibliotecii ASTRA

Puținele excepții, fiindcă abaterile nu puteau beneficia, totuși, de subtextualul acoperit prin ficțiune, nu evidențiază în mod deosebit subversiunea, ci scriitura. Mărirea și decăderea reportajului par a fi, astfel, paradoxal, chiar provocări ale intimității sale artistice, ale contaminării sale literare. Fiindcă ceea ce s-a petrecut, pe acest plan, după 1989 a însemnat tocmai căderea pronunțată în cotidian și, simultan sau în consecință, desprinderea de “nabila inutilitate” a literaturii. Prin faptul că terenul fertil al reportajului rămîne presa, acum controlată prin “audiență” și tiraj, ne constrînge la a-l considera o dată în plus ca specie jurnalistică, însemnînd aceasta condiționare prin contract direct cu imediatul și comunicare liniară promptă a registrului informațional acumulat pe acest suport.